

De Inclusiewijzer

oog voor diversiteit

Myrthe Sterrenburg

Basisschool Oostelijke Eilanden

Pedagogiek Hogeschool van Amsterdam

Voor vragen, mail msterrenburg99@gmail.com

Dit is de eerste versie van

De Inclusiewijzer

Een laagdrempelig hulpmiddel voor leerkrachten die bijdraagt aan de omgang met diversiteit onder de leerlingen. Je krijgt per onderdeel van de diversiteitscirkel uitleg & informatie over aansluitende (leerkracht)competenties.

Achterin kun je lezen over inclusie, uitsluiting, en vier belangrijke competenties voor het genereren van inclusie. Dit boekje dient gebruikt te worden tijdens de thema-ontwikkeling, maar kan ook ingezet worden voor reguliere lessen.

Sekse & gender

Sekse: geslacht, sekse is bij de geboorte toegewezen op basis van de zichtbare geslachtskenmerken.

Gender: gender staat niet vast, maar wordt gevormd door de culturele en sociale gebruiken.

Genderidentiteit: heeft betrekking op hoe jij je voelt en wie jij bent, bijvoorbeeld man, vrouw of geen van beide.

Genderexpressie: Uiting van iemands genderidentiteit.

Genderstereotiep: Gedragingen, uitingen en interesses zijn in overeenstemming met traditionele vrouwelijke of mannelijke gendernormen. Komt dit niet overeen noem je dat 'gendernonconform'.

Rond het 3^e en 4^e levensjaar beseffen kinderen of zij een meisje of jongen zijn en experimenteren zij met hun genderidentiteit. Denk aan het proberen van diverse kleding en de rol van een andere sekse aannemen in een rolspel.

Het is van belang om aandacht te besteden aan sekse, gender en seksuele diversiteit omdat dit bijdraagt aan het gevoel van veiligheid, acceptatie en een gezonde seksuele ontwikkeling voor ieder kind. De leerkracht kan dit realiseren door een veilig en open klimaat te realiseren, aandacht te besteden aan sekse, gender & seksuele diversiteit in de les, lesstof, materialen & thema's.

• **Cisgender:** de sekse die bij de geboorte is toegewezen komt overeen met de genderidentiteit.

• **Transgender:** de persoon identificeert zich niet met de sekse die is toegewezen tijdens de geboorte. De persoon voelt zich 'geboren in het verkeerde lichaam'. Ook kinderen kunnen transgender gevoelens ervaren en transgender zijn.

• **Genderincongruentie:** een medische term die gebruikt wordt wanneer iemand sterke afkerende gevoelens ervaart voor zijn eigen geslacht. Hierdoor kan de persoon in transitie willen. Niet alle transgender ervaren dit zo sterk.

• **Genderdiverse kinderen:** zijn niet stereotiep meisjes- of jongensachtig & experimenteren met hun genderidentiteit en -expressie

• **Non-binair:** de persoon identificeert zichzelf niet als man of vrouw, of zij identificeert zich met allebei.

• **Genderfluïde:** de genderidentiteit van een persoon staat niet vast en is in periodes veranderbaar.

Voor meer informatie over sekse en genders, zie www.rutgers.nl

Religie & levensbeschouwing

Religie: een godsdienst die is gebaseerd op heilige geschriften en/of tradities, waarbij een persoon geloof in één (monotheïstisch) of meerdere (polytheïstisch) goden.

Levensbeschouwing: de filosofie die een persoon op het leven heeft, gevormd door culturele tradities, religieuze oriëntaties en eigen opvattingen over het leven.

Kinderen tussen de 2 en 7 jaar die gelovig worden opgevoed vallen binnen het 'intuïtieve geloof': geloven vanuit je onderbuikgevoel. In deze fase schetsen kinderen 'God' menselijk en kunnen zij de religieuze wereld en beleavingswereld nog niet geheel onderscheiden.

Godsdienst in de klas

Scholen zijn niet verplicht om het vak 'Godsdienst' aan te bieden, maar zij behoren wel de wereldgodsdiensten te behandelen. Hierbij leren de kinderen over belangrijke figuren binnen de religie en bijvoorbeeld de manier van eten. Kinderen behoren met respect om te gaan met de godsdiensten en de gelovige kinderen binnen hun klas.

Als leerkracht kun je onderzoeken welke godsdiensten er binnen jouw klas aanwezig zijn. Je kan tijdens de lessen over de wereldgodsdiensten kinderen zelf aan het woord laten en hun laten vertellen over hun religie. Ook tijdens diverse feestdagen kun je hier aandacht aan besteden.

Op www.jaarkalender.nl/feestdagen/religie kun je een lijst vinden met alle feestdagen per religie.

Etniciteit & ras

Etniciteit: verwijst naar de culturele identiteit van de persoon, denk aan de gemeenschappelijk taal, gebruiken, religieuze expressie en nationaliteit.

Ras: verwijst naar de verschillende tussen huids- en haarkleur.

Vooroordelen voorkomen

Al op jonge leeftijd ontwikkelen kinderen stereotiepe vooroordelen van anderen en zichzelf in relatie tot ras en etniciteit. Als leerkracht kun je bijdragen aan de voorkoming hiervan door contact tussen verschillende

etnische groepen te stimuleren en daarbij perspectief en empathie te creëren. Door contact tussen de groepen te creëren haal je gevoelens van onbekendheid weg.

Dit kan je ook doen in de vorm van boeken en video's waarin verschillende etnische groepen met elkaar omgaan. Ook kan je kijken naar de sleutelfiguren binnen het thema en hoe je hier diversiteit in kan aanbrengen. Denk aan de plaatjes van pizzabakkers, die voornamelijk mannelijk zijn. Die zou je kunnen veranderen in een vrouw.

Tip: Op www.gendi.nl/lesmaterialen kun je verschillende handige (les) materialen en werkvormen vinden.

Seksuele oriëntatie

Seksuele oriëntatie: de seksuele/romantische voorkeur voor één of meerdere genders.

Hoewel er bij kinderen van 0 tot 6 nog geen signalen wijzen op een bepaalde seksuele oriëntatie, kunnen zij hierover wel vragen hebben. Denk aan: “Wat betekent homo en kunnen twee meisjes met elkaar trouwen?” Het volgende lijstje geeft info over de meest gebruikte seksuele oriëntaties:

Homoseksueel: jongen die op een jongen valt;

Lesbisch: meisje die op een meisje valt;

Bi: persoon die op meer dan een gender valt;

Pan: persoon die op mensen valt, ongeacht hun gender;

Queer: persoon die niet heteroseksueel is en zichzelf niet in een hokje, zoals homo, wil plaatsen;

Aseksueel: persoon die geen seksuele aantrekking naar anderen voelt.

Op ontdekkingsreis

Bij de seksuele ontwikkeling van kinderen tussen de 6 & 7 jaar oud is het normaal dat zij hun eigen geslachtsdelen en lichaam gaan ontdekken. Binnen de lessen behoort seksualiteit als positief onderdeel van welzijn en gezondheid besproken te worden. Hierbij besteedt de leerkracht aandacht aan seksuele en relationele vorming van de kinderen.

Om seksualiteit bespreekbaar te maken in de klas is een veilige en open sfeer van belang. De leerkracht is daarbij op de hoogte van de seksuele diversiteit binnen zijn klas en heeft met de leerlingen een vertrouwensband opgebouwd.

Voor meer informatie over seksuele oriëntaties, zie www.rutgers.nl

Levensfase & generatie

Het schoolkind

Kinderen van 6 en 7 jaar worden ook wel een 'schoolkind' genoemd. In deze levensfase willen kinderen bij een groep horen en hierin geaccepteerd worden. Het vormen van vriendschappen verandert omdat kinderen zich steeds meer identificeren met de eigen sekse.

Dit met het gevolg dat ze op deze leeftijd vaak meer vriendschappen sluiten met iemand van dezelfde sekse. Ook is typerend voor deze levensfase dat kinderen hun eigen mening gaan profileren en meer zelfstandig en verantwoordelijk gedrag gaan vertonen.

De ontwikkeling bevorderen

De desbetreffende leerkracht kan een positieve impact hebben op de bevordering van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. Dit kan door ieder kind met respect te behandelen en hun serieus te nemen, mee te leven met de kinderen door actief te luisteren en hun emoties te bevestigingen, jezelf zijn op school en tot slot het hebben van positieve & realistische verwachtingen van de kinderen.

Talent & handicap

In dit boekje wordt talent en uitdaging gezien als de stimulerende en belemmerende factoren van een kind in schoolse setting. Denk aan een kind dat hoogbegaafd (talent) is en een kind dat nog zwakker is en extra instructie nodig heeft (beperking).

De uitdaging die bij de leerkracht ligt is om deze diversiteit te herkennen én erkennen en daarnaast benutten zodat de kinderen hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Een manier voor de omgang met 'talent en 'handicap' is differentiëren.

Inspelen op talenten

Convergente differentiatie: de leerkracht staat centraal, hij geeft klassikale uitleg en helpt zwakkere leerlingen tijdens het zelfstandig werken. Hierdoor kan er ingespeeld worden op het talent van het kind en op de eigen manier van het maken van lesstof. Meer- en hoogbegaafde kinderen krijgen verdiegingsstof.

Zo werken alle kinderen aan dezelfde leerlijn, alleen op verschillende niveaus. Bij deze manier van differentiatie ervaart iedere leerling een succeservaring waardoor zij hun talenten verder kunnen ontplooiën.

Klasse

Klasse: een groep in de bevolking en/of familie.

Bij dit onderdeel van de diversiteitscirkel wordt er ingezoomd op de thuissituatie van de kinderen. Het opleidingsniveau en het inkomen van ouders hebben meer invloed op de schoolprestaties dan de migratieachtergrond.

Gezinnen met een hoog opleidingsniveau en een daarbij hoger inkomen kunnen kinderen een meer stimulerende thuisomgeving bieden. Denk hierbij aan de beschikbaarheid van educatieve materialen en ouderlijke betrokkenheid. Kinderen met een stimulerende thuisomgeving presteren ook beter op school dan kinderen die dit niet hebben.

De invloed van klasse

De thuissituatie, overtuigingen, verwachtingen en houdingen tegenover school en leren heeft grote impact op de kijk op leren van jonge kinderen. Om de brug van de thuissituatie naar de schoolsituatie te verkleinen behoort de leerkracht goed contact te onderhouden met de opvoeders.

Zo blijft de leerkracht op de hoogte van de (educatieve) thuisomgeving en kan hij deze mogelijk bevorderen indien nodig. Voorwaarden voor een effectieve samenwerking zijn het hebben van wederzijds respect, inlevingsvermogen, vertrouwen en transparantie.

Inclusie

Wat is inclusie en waarom is het belangrijk?

Het gevoel van de individu om (h)erkend en geaccepteerd te worden ondanks de individuele verschillen (leeftijd, sekse, sociaal-culturele achtergrond, etniciteit, kansen en beperking). Inclusie draagt bij aan het gevoel 'erbij te horen', wat zorgt voor de vermindering en voorkoming in psychologische problematiek. Ook is het gevoel van veiligheid een basisprincipe om tot leren te komen.

Wat is uitsluiting en wat zijn hiervan de gevolgen?

Wanneer inclusie niet wordt gestimuleerd en gerealiseerd kan dit leiden tot uitsluiting: de belemmering van de deelname van personen aan de maatschappij vanwege tekorten op het economische, politiek, sociale en culturele domein. Het gevolg voor uitgesloten leerlingen is het risico op kansenongelijkheid. Dit komt vaak voort uit stereotypering en onderschatting van het niveau van de leerlingen. Kinderen vinden zichzelf dan minder ambitieus of slim.

Competenties

De volgende competenties dienen als handvatten die je kunt inzetten om effectief inclusie in jouw klas te genereren.

Differentiëren: als leerkracht stem je de les af op de diverse behoeften en niveaus van de leerlingen. Een effectieve manier van differentiëren is 'convergente differentiatie': klassikale uitleg geven en tijdens het zelfstandig werken de 'zwakkere' leerlingen ondersteunen. Zo bied je iedere leerling een succeservaring.

Bewustzijn & evalueren: durf bewust te zijn van je eigen positie, vooroordelen & hoe jij deze wilt uiten in de klas. Bewustzijn kan je creëren door jezelf kritisch te bevragen, zoals met de bijgeleverde 'inclusiekaartjes'.

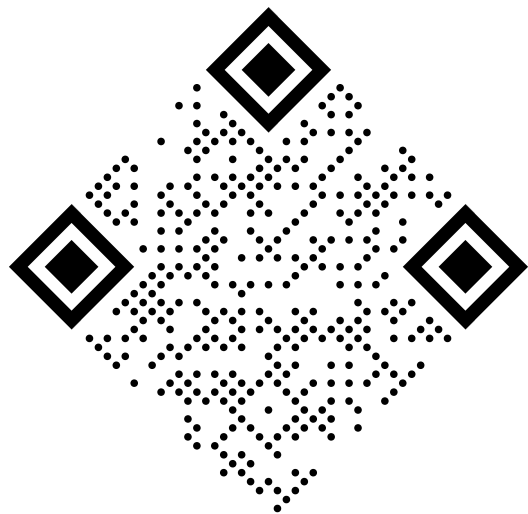
Ook kan je samen met je leerlingen, collega's en betrokken ouders evalueren en reflecteren op jouw houding en lessen. Je bent je bewust van de diversiteit tussen de leerlingen met behulp van de inclusiewijzer. Ook ken je de diverse niveaus van de leerlingen en kan hierop inspelen door bijvoorbeeld te differentiëren.

Veiligheid: je hebt een open & nieuwsgierige houding naar de leerlingen. Je luistert actief naar hun mening en bekrachtigt positief. Je observeert de leerlingen en kan jezelf verplaatsen in hun beleveniswereld. Jij bent het rolmodel van de leerlingen.

Ook is veiligheid in het team belangrijk om open te kunnen spreken over inclusie & diversiteit. Hierbij heb je begrip voor elkaar en accepteer je elkaars mening. Je luistert en kan je verplaatsen in het perspectief van een ander.

Samenwerking: samen met je collega's praat over je over inclusiviteit en diversiteit en hoe jij hiermee omgaat als leerkracht. Je doet inspiratie op een leert nieuwe perspectieven kennen. Je stelt elkaar kritische vragen en komt samen tot ideeën om bewust te werken aan inclusie in de klas.

De Inclusiewijzer

Meer weten? Scan de QR of bekijk

inclusiewijzer.tster.nl